

(המשך מעמוד 47)

ימים. הסרטים שלנו בעמוד האש נותנים מעשיו את שניהם ביחד.

שיר הקרונות

מאחר שהחלק העיקרי של המאמץ הערבי הופנה כלפי הבריטים וכלפי עורקי התנועה שבהם נעו כוחות בריטיים, נאלצה מפקדת הצבא הבריטי לפתח שיטות לחימה שונות במארכים שהטמינו המורדים. שטוקמן: הם פיתחו מעין קרונות - תחילה לפני כלירכב, ומאוחר יותר על פסי הרכבת. בקרונות היו הבריטים מושיבים שני פלחים ערביים. הערבים קראו לקרונות, טרולי, כפי שהיא נקראת באנגלית. הקרונות, שהיתה נעה בראש או במאסף, נועדה למשוך אליה את אש הערבים. אבל הערבים, שהיו על הטרוליס, היו שרים שירים לעבר המארכים שארבו לרכבות ולכלי הרכב. הם שרו את שיריהם בקול רם. בקול גבוה ביותר. שירים היה נפתח בעל דלעונה (על המפונקת) שיר עממי פלסטיני ידוע. על דלעונה - הנה אנחנו ערבים: אל חירו בננו... ובכך הם אותות למארכים את קיומם. אבל אמר לי מי שאמר: זה לא תמיד עור, ופעמים רבות ירו המארכים באותם

דורה בג'וני. אז יכול להיות שהלורד אינו זוכר את התותחים. אבל העובדה ההיסטורית היא שהבריטים לא הסתפקו בהפגנות תותחים. לעיתים הפציצו גם מטוסי חיל-האוויר המלכותי כפרים וריכוזים שונים...

המופתי הקים את המדינה

שלוש פעמים ערכו אנשי עמוד האש ראיונות מצולמים עם מי שהיה יורש הקונגרס הציוני, הד"ר נחום גולדמן. באחד הימים נחה על המנהיג הקשיש רוחו, והוא הביע דיעה מקורית למדי על הקמתה של מדינת-ישראל. הוא הסביר כי במדינת-ישראל צריך להקים, בכיכרות הערים, פסלים לשלושת האישים שתמך את החלק הגדול ביותר להקמתה של המדינה: המופתי הירושלמי, אדולף היטלר ושר-החוזק הבריטי, ארנסט בוויין. מספר לוסין: נחום גולדמן אמר בדברים אלה בקטע בראיון שבו הוא סיפר על שר-החוזק הבריטי בימים שלאחר המלחמה העולמית השנייה, כאשר הסוכנות היהודית, דויד בנגוריון בראשה, היו מסתפקים בקבלת האפשרות להעלות לארץ 100 אלף יהודים עקורים מאירופה.

תצלומים שלא הצלחנו לאתר אותם ב"ארץ". גם תמונות אחרות שהגיעו לארכיון עמוד האש נלקחו מאוספים פרטיים של תמונות. כאשר היו מראיינים אנשים, היו מנצלים את ההזדמנות לחטט בתוך אלבומי התמונות שלהם.

אחד הגורמים לנוסח המיוחד של ד"ר וועדת-פיל היה הפרופסור רגינולד קופלנד, שהיה מרצה להיסטוריה והוגה רעיון החלוקה. הוא היה האיש אשר בישיבה סודית, שנערכה עם הד"ר חיים וייצמן, העלה את הנושא הזה.

יש סיפור מפורסם בסיפורו של וייצמן, במסגרתו ומעט, המספר על פגישה שנערכה במשך יותר משמונה שעות בבניין בית-הספר החקלאי לבנות בנהלל, ובסופה של הפגישה אמר קופלנד: "צריך לעשות ניתוח. שום רופא רציני לא ימליץ על אספירין או על בקבוק חם." חיים וייצמן אמר לחברי המושב, שהתקהלו סביבם: "היום הנחנו את היסוד למדינת-היהודים." לוסין: "משתתף אחר בוועדת-פיל היה ראמבולד, מי שניהן קודם לכן כשגריר בריטניה בברלין, בתקופה שבה הגיע היטלר לשלטון. ראמבולד הגיע ארצה בידוד עם רעיותו ובתה, ועם הטראומה של מה שהוא ראה ביחס הנאצים אל היהודים.

במהלך סיוריו בארץ חיפש את אחד ממכריו היהודיים בברלין, וכאשר הגיעו לאיזה ישוב חדש, מצאו את האדם הזקן, מי שהיה מוסיקאי חשוב מאוד בגרמניה, מתגורר בצריף מט לנפול. ראמבולד מיל-מל, זה שינוי נורא עבורך, כן, השיב האיש, אבל שינוי מגיהנום לגן-עדן, אירוע זה ואירועים דומים עשו רושם כביר על חברי-הוועדה. רושם אחר עשה

הכט, שהוא בעל ממגורות, ובח"ל-שעבר אריה אלטמן. בעצם היו שם רק שני פרז' פטורים. זה מוזר להיווכח שבכל מקום בסידרה, שבו מופיע ערבי, מתחילים האנשים להגיב בצורה נוראה, והוויבראציות מגיעות מיד להנהלת רשות-השידור.

לעומת זאת, מיכתבו של פרופסור מיד כאל הרסגור, שטען שהסידרה מקפחת את הסיכסוך בין הציונות לדת, אינו יוצר ויבראציות בהנהלת רשות-השידור.

אבל מעבר לוויבראציות, הרושם שדי, מתוך העבודה השוטפת, הוא שבסך-הכל הנהלת הרשות די מרוצה, מאחרי ומרכיביה הם די ליברליים. יחד עם זאת, יש לחוש במתקפה ליד שולחן-העריכה. יש היום יותר רגישות לעניין הערבי ולאופן הצגת הערבים בסידרה, מאשר בראשית הסידרה, לפני כמה שבועות.

השקפתו של מנכ"ל הטלוויזיה, יוסף לפיד, היא שהטלוויזיה הישראלית אינה חייבת לתת פיתוח-פה לאויבי ישראל, והוא אומר את זה בכל מקום. אבל היא אינו מונע פירסום של ידיעות ומידע. הוא אומר שאינו מעוניין שיביעו את מידעו, אש"ף, ושישתמשו בטלוויזיה כבמה. אבל עלי להעיד כאן שלפיד לא העיר מעולם הערה הנוגעת לעדות אישית.

למשל, כאשר נוסייבה מספר כי בעת ביקורו של בלפור בארץ הוציאו את ה"כיתה שלו מבית-הספר והם תלו דגלים שחורים, לא הגיב לפיד על כך. הוא מפי ריד לחלוטין בין חוייה לבין פרשנות. אבל כאשר נוסייבה מנמק את מניעיו של המופתי, (....) נוצרו שני מחנות, הבריטים מצד אחד והאיטלקים עם הגרמנים מצד השני. המופתי השתעשע ברעיון להשיג תמיכה מהצד השני, לא משום שהעדיף

לפיד שאל: למה אתה

לוקח את נוסייבה כפרשן?

אותם. מבחינה אידיאולוגית הוא היה ערבי. אלא משום שהיה מה שעושים, כי שיש שני מחנות יריבים. בלי לקבל אידיאולוגיה של משהו, אתה מוצא עצמך לפעמים נדחם לצד זה שמגן על האינטרס סים הלאומיים שלך... שואל לפיד: למה אתה לוקח את נוסייבה כפרשן? אין לך פרשנים ישראלים? אבל התשובה שלי היא שכל הסרט הזה, וכל הסידרה כולה, היא בבחינת פרשנות לציונות. מדוע הלכנו למנהיגים ערביים? מדוע ניסית לראיון את מוסה אל-עלמי, שסירב? האיש הפו ליטי היחיד, שיכולנו לשמוע ממנו את הגרסה הפוליטית של המאורעות היה אני וור אל-נוסייבה.

אבל לפיד ממשיך וטוען בעקשנות ש"לא התהו פרשנות של ערבים, ואני מבחיר לו שגם אצל היהודים יש פרשנות, וכי דויד הורוביץ לא תמיד מספר את מה ש"קרה לו, וכי הוא גם מפרש.

שאלנו למשל את הורוביץ: לא הרג"ש שהם שאתם באים לארץ שיש בה אוכ"ז? סיה ערבית? והוא השיב לנו, לא הרגשנו שבאנו לארץ ריקה? כך שמסתבר כי תמיד יש דברים שהם על גבול הפרשנות. אבל אצל היהודים היה לנו קל, בעוד שבמקרה הערבי סירבו אנשים לשחק פעולה, או שהתחמקו. נוסייבה היה מוכן, כך שיוצא כי יש לו הרבה הופעות ב"סידרה, וההופעה המצטברת שלו צוברת הרבה מיכתבים למערכת.

בששת הסרטים הראשונים השתתף נוסייבה בשלושה. אני מגן עליו, מפני שאני יודע שאין לו תחליף בסידרה. נחוק לשמוע אותו מבחינה דרמטית, וגם מ"הבחינה של הגינות הצגתו של עמדות הצד הערבי..."

דן עומר

בשבוע הבא, הפרק העשירי: "מי מפחד ממדינה יהודית" (1937-1938), שבו מסופר כי ממשלת הוד-מלכותו הכריזה חגיגות על תמיכתה בתוכנית החלוקה. התחדשות המרד הערבי מנעה זאת, למרות זאת קרמה המדינה היהודית שברוך עור וגידים. אלה הם ימי חומה ומיגדל והתעצמות כוחו של היישוב. כאשר סיפה הוטלה את אוסטריה לרייך, כאשר כי ארצות ההגירה לא היו מוכנות לקלוט את הפליטים היהודיים, ושערי הארץ נסגרו לפנייהם.

עליהם ביקור בקונצרט של התיזמורת הארצישראלית (כיום הפילהרמונית), עם טוסקניני כמנצח. כאשר התיזמורת התחיי לה לנגן, אמר מרטיין: חשבנו שאנחנו נמצאים באיזו בירה אירופית.

השאלה שהוועדה הרבתה לעסוק בה היתה מה יקרה למיעוט היהודי, אם הערבים יקבלו הגדרה עצמית ואת הארץ כולה לרשותם? באחת הישיבות שנערכו בבניין פאלס בירושלים נשאל המופתי הירושלמי לגירסתו. שאלה: כלום סבור מעלתך כי ארץ זו תוכל לבולל ולעכל את 400 אלף היהודים היושבים עתה בתוכה? המופתי: לא. שאלה: ובכן, יהיה צורך להרחיק כמה מהם בדרכים נוחות או מכאיבות, לפי העניין? המופתי: עלינו להניח זאת לעתיד.

תשובת המופתי זועזעה אותם, ומרטיין, שהוא בריטי, מוסיף שזועזעו אותם גם כל מיני קיצוניים יהודיים, ולא פירש מיהם.

פרשת נוסייבה

על הביקורת המוטחת כלפי עורכי עמוד האש מבחיר עורך-הסידרה כמה נקר דויתוס, ובראשן שאלת השתתפותו של אנוור אל-נוסייבה בכמה מפיקי הסידרה, והטיפול בנושא הערבי בסידרה.

יגאל לוסין: "זו סידרה של 19 סרטים, ובהם שניים שהנושא העיקרי שלהם הוא ערבים. הסרט הראשון הוא, הערבים מתעוררים, והשני, מאורעות ומרד". בפרק זה מסופר בעיקר על תקופה של שישה חודים אולם ב-1936, שנושאה הדומיננטי היה ה"שביטה הגדולה.

פרק זה מתייחס, בעצם, לאותה תקופה שהיהודים מכנים אותה, מאורעות תרצ"ו, הערבים, שביטת אותה, מאורעות ומרד, טים הפרת-סדר. אנחנו בעמוד האש קור"אים לה, מאורעות ומרד.

עובדה היא שבשני הסרטים, שהנושא העיקרי שלהם הוא ערבי, מופיע מיספר מרשים של ערבים. אבל העובדות ההיסטוריות קובעות: הם היו הנפשות הפועות לזאת באותה תקופה.

יש התקפה מאסיבית מצד ימין, היה מיכתב למערכת שזכה בכינוי, מיכתב ה"פרופסורים", למרות שבסך הכל מדובר שם בישראל אלדד, שאינו פרופסור, בראובן

ועדת הלורד פיד בבניין "פאלאס" בירושלים המופתי זועזעו את כולם

לדבריו, הדרך של הציונות באותה תקופה לא היתה כסגורית למען הקמת מדינה העקשנות של בוויין - שסירב להעניק את אשרות-העליה. היא שהביאה לבסוף את המדינה.

שינוי מגיהנום לגן-עדן

אחד העדים הבולטים ביותר בפרק זה הוא סיר ג'ון מרטיין, מי שכינה כמוכיר וועדת-פיל, שהציעה לאחר הגל הראשון של השביטה הכללית הערבית והמרד הערבי להפריד בין היהודים והערבים בארץ.

יגאל לוסין: את מרטיין ראיון בשלב ראשון האיש שלנו בלונדון, מיכאל (מי-קו) אלמן. אבל החומר לא יצא טוב מביחינה פילמאית. וכאשר פנינו אל מרטיין בשאלה כלשהי, בישר לנו לפתע: בעוד כמה שבועות אני מבקר אצלם בארץ. מרטיין היה אחד הפקידים הבריטיים הזכורים לטוב. בוועדת-פיל מילא תפקיד מרכזי. את עיקר שירותו עבורנו עשה במהלך המלחמה העולמית, כאשר שימש כמוכיר של סר וינסטון צ'רצ'יל. והיה מאוד מסייע לחיים וייצמן באותן פעמים נדירות שבהן נכנס ויצא אצל צ'רצ'יל. והנה, בהגיעו לגיל 80, הומינו אותו, בשל שירותי העבר, לבוא ולהתארח בישראל, במישיכות שאננים. עוד טרם הגיע לכאן התקשרנו עימו שוב ושאלנו אם יאות להביא כמה תמונות מאלבומו הבריטי. הוא אכן העשיר את האוסף שלנו בסידרת תמונות שצילם בשעתו הצלם הורושקס (אורון) על מסעי וועדת-פיל,

מפלסי-מארכים ערביים, שקיבלו את מטחי היריות הראשון. הצבא הבריטי אימץ לעצמו גישה מאוד קשוחה כבר מראשיתו של המרד הערבי.

לורד קאראדון והתותחים

עדראיהי למה ממהלכי המרד הערבי הוא הלורד קאראדון (או יו פוט), מי שהיה לימים מחברה של ההחלטה 242, או שימש כמושל הבריטי של שכם.

יגאל לוסין: יש לו לורד קאראדון קטע בסרט, כאשר הוא מתאר את המאבק בפסיר פליי (מישחק הוגן) כמו היה איוה מישחק קריקט. הוא מתאר כיצד היו מגיעים לכפר ערבי ומחפשים אחר לוחמים. הלורד מציג את זה נחמד ויפה.

בהמשך הראיון אמרתי לו: אבל לא תמיד התנהגתם עם הערבים כפי שאתה מתאר כאן? הוא התבונן בי בפנים נעל-בות, ושאל, מה זאת אומרת? אמרתי לו: יש סרטים של חוביטון שבהם ניתן לראות תותחים בריטים יורים על כפרים. או אמר קאראדון: זה לא יכול להיות.

ייתכן והוא לא ידע. סרטים אלה הם משנת 1938, מעט אחרי שהוא עזב את הארץ, בסיבוב השני של המרד הערבי. קאראדון סיפר שכאשר התחיל הסיבוב השני, הוריעו לו שהוא תופס את המקום בראש הרשימה השחורה של המועמדים מטעם הערבים להתנקשות-בחייהם. והי נציג-העליון הציע לו או לעוזב את הארץ. קאראדון העיר על עזיבתו: עשיתי בשכל שהסכמתי לעוזב. זה שבא במקומי בשכם, מופאת, נרצח בידי חבורת אבוי